

LANDINFO

Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon

Temanotat

Ukraina

Politi- og rettsvesen

25. mai 2023

© Landinfo 2023

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med Landinfo er enhver eksemplarfremstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov.

Alle henvendelser om Landinfos rapporter kan rettes til:

Landinfo

Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon

Fredrik Selmers vei 6

Postboks 2098 Vika

0125 Oslo

Tel: 23 30 94 70

E-post: landinfo@landinfo.no

www.landinfo.no

Om Landinfos temanotater

Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon (Landinfo) innhenter og analyserer informasjon om samfunnsforhold og menneskerettigheter i land som Utlendingsdirektoratet (UDI), Utlendingsnemnda (UNE) og Justis- og beredskapsdepartementet har behov for kunnskap om.

Landinfos temanotater er basert på opplysninger fra nøye utvalgte kilder. Opplysningene er behandlet i henhold til [anerkjente kvalitetskriterier for landinformasjon](#) og [Landinfos retningslinjer for kilde- og informasjonsanalyse](#).

Temanotatene bygger på både skriftlig og muntlig kildemateriale. En del av informasjonen som formidles, er innhentet gjennom samtaler med kilder på informasjonsinnhentingstreiser. Landinfo tilstreber bredde i kildetilfanget, og så langt mulig er det innhentet informasjon fra kilder som arbeider uavhengig av hverandre. Alt benyttet kildemateriale er fortløpende referert i temanotatene. Hensyn til enkelte kilders ønske om anonymitet er ivarettatt.

Notatene gir ikke et uttømmende bilde av temaene som undersøkes, men belyser problemstillinger som er relevante for UDIs og UNEs behandling av utlendingssaker.

Landinfo er en faglig uavhengig enhet, og informasjonen som presenteres, kan ikke tas til inntekt for et bestemt syn på hva praksis bør være i utlendingsforvaltningens behandling av søknader. Landinfos temanotater gir heller ikke uttrykk for norske myndigheters syn på de forhold og land som omtales.

About Landinfo's reports

The Norwegian Country of Origin Information Centre, Landinfo, is an independent body within the Norwegian Immigration Authorities. Landinfo provides country of origin information (COI) to the Norwegian Directorate of Immigration (Utlendingsdirektoratet – UDI), the Immigration Appeals Board (Utlendingsnemnda – UNE) and the Norwegian Ministry of Justice and Public Security.

Reports produced by Landinfo are based on information from carefully selected sources. The information is collected and analysed in accordance with [common methodology for processing COI](#) and [Landinfo's internal guidelines on source and information analysis](#).

To ensure balanced reports, efforts are made to obtain information from a wide range of sources. Many of our reports draw on findings and interviews conducted on fact-finding missions. All sources used are referenced. Sources hesitant to provide information to be cited in a public report have retained anonymity.

The reports do not provide exhaustive overviews of topics or themes, but cover aspects relevant for the processing of asylum and residency cases.

Country of Origin Information presented in Landinfo's reports does not contain policy recommendations nor does it reflect official Norwegian views.

Summary

The Ukrainian justice system consists of three major institutions: the National police, the Prosecutor's Office and the court system. All these institutions have undergone reforms after the Euromaidan protests in 2014. The results of the reforms have been varied, and it takes a long time to implement changes in order to improve justice for Ukrainian citizens. These institutions have been, and are still, beleaguered with understaffing, corruption, lack of independence and a low degree of trust in the Ukrainian society. The last year though, we see a growing trust in state institutions, much due to a boom in the cohesion in society in times of crisis and war. The prosecutors and the courts, however, have not experienced this growth in trust.

Sammendrag

Det ukrainske rettssystemet består av tre sentrale institusjoner: Det nasjonale politiet, påtalemyndigheten og domstolene, som alle har gjennomgått reformer de siste ti årene, etter den såkalte Maidan-revolusjonen. Resultatene av reformene har vært varierende, og det har tatt lang tid å implementere endringer for å bedre retts-sikkerheten for ukrainske borgere. Underbemanning, korrupsjon samt mangel på uavhengighet og tillit i befolkningen, har preget, og preger fortsatt, institusjonene. Det siste året har man imidlertid sett en økende tillit til statlige institusjoner, som følge av et sterkt samhold i krise- og krigstider. Dette gjelder likevel i mindre grad for påtalemyndigheten og domstolene.

Innhold

1 Innledning.....	6
1.1 Tema og avgrensning.....	6
1.2 Kildetilfang og kildeutvalg	6
1.3 Tidsaspektet	6
2 Politiets kapasitet	7
2.1 Politireform.....	7
2.2 Organisering av politiet	8
2.3 Politiutdanningen.....	8
2.4 Bemanning.....	9
3 Politiets integritet.....	9
3.1 Menneskerettighetsovergrep.....	9
3.2 Korrupsjon	10
3.3 Tillit til politiet.....	11
4 Rettsvesenets kapasitet	11
4.1 Påtalemyndigheten.....	11
4.1.1 Reformen.....	11
4.1.2 Organisering og ansvar	12
4.1.3 Ansettelser, bemanning og kompetanse	12
4.2 Domstolene	13
4.2.1 Domstolsreformer	13
4.2.2 Organisering	14
4.2.3 Ansettelser, bemanning og kompetanse	15
5 Rettsvesenets integritet.....	16
5.1 Påtalemyndigheten.....	16
5.1.1 Uavhengighet.....	16
5.1.2 Korrupsjon	17
5.1.3 Tillit til påtalemyndigheten	18
5.2 Domstolene	19
5.2.1 Uavhengighet.....	19
5.2.2 Korrupsjon	20
5.2.3 Tillit til rettsvesenet	20
5.2.4 Feilaktige domfellelser	21
5.2.5 Klageadgang	22
6 Referanser	23

1 Innledning

1.1 Tema og avgrensning

Notatet belyser rettssikkerheten i Ukraina. Politiet, påtalemyndigheten og domstolene er sentrale aktører innenfor landets justissektor, som skal beskytte borgerne og ivareta deres rettigheter. Vi beskriver funksjonaliteten til institusjonene ved å skille mellom ulike forhold relatert til institusjonenes kapasitet og integritet. For å belyse kapasitet, ser vi på reformer, organisering, utdanning/kompetanse og bemanning. For å utdype integritet, ser vi særlig på institusjonenes uavhengighet, graden av korrupsjon og graden av tillit i befolkningen.

Notatet søker å besvare spørsmål og belyse problemstillinger spilt inn av Utlendingsdirektoratet.

1.2 Kildetilfang og kildeutvalg

Kildetilfanget om politi- og rettsvesen i Ukraina er godt. Mange institusjoner og NGO-er, både ukrainske og internasjonale, har skrevet mye om feltet.

Notatet bygger i hovedsak på åpent tilgjengelige kilder. Offisielle ukrainske kilder (lovtekster) er kombinert med rapportering fra ukrainske ikke-statlige aktører (uavhengige medier og NGO-er) samt analyser fra internasjonale forskningsmiljøer. Vi har også benyttet muntlige kilder fra en informasjonsinnhentingsreise til Kyiv og Kharkiv i 2019. Disse kildene er institusjoner og NGO-er som har jobbet med korrupsjon og rettsikkerhet i Ukraina over mange år, og vi anser dem som relevante og pålitelige. De kjenner situasjonen på bakken og hvordan systemet fungerer i praksis.

Temaene som tas opp, er omfattende, og notatet er således ikke uttømmende. Referanselisten kan være utgangspunkt for videre fordypelse.

1.3 Tidsaspektet

Det ukrainske politi- og rettsvesenet har gjennomgått store reformer de siste ti årene. Lovendringer har blitt vedtatt, og nye institusjoner har blitt opprettet, men implementeringen av endringene har tatt tid. Ukraina har hatt flere politiske maktskifter, landet har vært i krig siden 2014, og invasjonen i februar 2022 kom også midt i en periode der reformer skulle settes ut i livet. Mye tyder på at reformarbeidet pågår til tross for at landet er i krig, men at situasjonen i praksis ikke er vesentlig endret i dag sammenlignet med i 2019. Derfor ser vi det som hensiktsmessig å inkludere informasjon fra kilder som i 2019 beskrev situasjonen.

Vi påpeker at befolkningens tillit til statlige institusjoner har økt betydelig etter invasjonen i februar 2022. Senere i notatet gjengis tall fra undersøkelser som viser en økende tillit. Dette skyldes at hele landet står sammen mot en felles fiende og at svært mange, på tvers av samfunnslag, bidrar til dette. Vi bruker derfor hovedsakelig tall fra før invasjonen, fordi disse er mer representative for hva befolkningen tradisjonelt har ment om rettssystemet.

Samtidig påpeker vi at Ukrainas politi- og rettsvesen i tiden fremover vil stå overfor en svært omfattende og krevende saksportefølge, knyttet til etterforskning og domfellelser av krigsforbrytelser og andre saker relatert til krigen. Hvordan det ukrainske rettsvesenet kommer til å håndtere disse sakene, er fremdeles uvisst, og det er også uvisst hvilken rolle det internasjonale samfunnet kommer til å innta. Landinfo er kjent med at rettsvesenet har en stor saksmengde knyttet til krigen, som tynger et allerede overbelastet system.

2   Politiets kapasitet

2.1   Politireform

Etter Maidan-revolusjonen i 2013/2014 stod korrupsjon i politiet høyt på agendaen. Den nye regjeringen under president Petro Porosjenko initierte en politireform. Loven om det nasjonale politiet ble vedtatt i juli 2015. Et nytt patruljepoliti ble opprettet, først i Kyiv og senere i resten av landet. I november 2015 ble det gamle politiet (*Militsija*) erstattet av det nye nasjonale politiet (*Politsija*) (Hart 2017; Kokhan 2020).

Opprettelsen av det nye patruljepolitiet blir ofte trukket frem som den mest vellykkede delen av politireformen. Det ble opprettet nye politihøyskoler, politibiler og uniformer, og nye politioffiserer, uten tidligere erfaring fra politiet, ble ansatt (Santora 2023). Men andre deler av politiet ble ikke reformert, og det nye systemet kom i konflikt med det gamle (Transparency International og ANTAC, møter i Kyiv 2019). Det var motstand mot endringene innad i politiet. I tillegg manglet nye patruljeoffiserer erfaring og følte seg demotiverte og ineffektive som følge av samarbeidet med de ureformerte delene av det nasjonale politiet. Mange sluttet etter hvert, og det ble høy «turnover» (Kokhan 2020). Mange unge nyansatte følte at de var del av et råttent system (Transparency International, møte i Kyiv 2019).

Et annet ledd i politireformen var den såkalte re-attesteringen av ansatte. Politioffiserer måtte ta en eksamen (om loven, generelle ferdigheter, etc.) for å beholde jobben. Det var imidlertid kun et fåtall (ca. sju prosent) som ikke bestod, og en del av de som strøk, fikk likevel jobben tilbake gjennom domstolsavgjørelser (Kokhan 2020).

Reformen innførte også et klarere skille mellom politiet og innenriksdepartementet. Det nasjonale politiet skulle ha ansvar for etterforskning, forebygging og avdekking av kriminalitet, mens innenriksdepartementet skulle ta hånd om strategiske avgjørelser og reformprosesser. Ifølge en korrupsjonsekspert, Halyna Kokhan (2020), skjedde dette kun på papiret, og ikke i praksis. Innenriksministeren beholdt muligheten til å utnevne politisjefer på fylkesnivå og til å godkjenne alle nestledere i politiet. Kokhan oppsummerer politireformen slik: «Hence, apart from the creation of patrol police and re-branding of the old militia into the National Police, the other reform efforts have mainly been cosmetic».

2.2 Organisering av politiet

Politiet er underlagt innenriksdepartementet. I henhold til loven om det nasjonale politiet (Politiloven 2015), består politiet av følgende enheter:

- Kriminalpolitiet
- Patruljepolitiet
- Saksforberedende etterforskningsorganer
- Sikkerhetspolitiet (SBU)
- Spesialpolitiet
- Politienhet for spesialoperasjoner

Politiet er inndelt i: 1) det sentrale politiet og 2) de territoriale politiavdelingene på fylkes-, distrikts- og bynivå (Roic 2022).

2.3 Politiutdanningen

Som et ledd i politireformen, var det et stort behov for å institusjonalisere politiutdanningen. Dette var hovedgrunnen til etableringen av det nasjonale politiakademiet i 2017. Akademiet utdanner offiserer til patruljepolitiet, med økonomisk og faglig støtte fra amerikanske og kanadiske myndigheter (Baiduk 2020).

Undervisningen varer i seks måneder (tidligere fire). Alle som skal jobbe i patruljepolitiet, må ta utdanningen, og også de som skal avansere til andre stillinger i politiet, slik som etterforskere, må ha tjenestegjort i patruljepolitiet før de forfremmes. Det betyr at alle politiansatte må ha utdanning fra politiakademiet (Baiduk 2020).

Hovedfokus er praktisk opplæring. Innholdet er delt inn i ulike deler: generell juss, taktisk opplæring, opplæring i bruk av skytevåpen, fysisk trening og spesifikk politiopplæring (Baiduk 2020).

2.4 Bemanning

Politiet har over flere år vært underbemannet. I juni 2020 var det 151 600 ansatte. Dette var et underskudd på 23 700, det vil si omtrent 15 % (Kokhan 2020).

I et møte med Kharkiv Human Rights Group (KHRG) (september 2019) ble det som et eksempel vist til at politiet i byen Chuhuiv i Kharkiv fylke måtte «produsere» 40 straffesaker per måned, tilsvarende to oppklarte straffesaker per etterforsker. Politiet foretrakk derfor å jobbe med enkle straffesaker. Det ble i tillegg opplyst at den kriminaltekniske avdelingen i politiet hadde blitt lagt ned, og at analyseavdelinger også var borte. Gitt det store arbeidspresset, var det vanskelig å få til ordentlig politiarbeid.

Månedslønnen til en politimann har sunket de siste åtte årene som følge av inflasjon. I 2020 lå den på rundt 15 000 hryvnia (ca. 475 euro). I regionene var den enda lavere – rundt 10 000 hryvnia (ca. 317 euro). Dette bidrar ifølge Kokhan til høy «turnover». Unge og motiverte ansatte slutter, mens eldre offiserer, ofte med en «ekstra» inntekt ved siden av, blir værende (Kokhan 2020).

3 Politiets integritet

3.1 Menneskerettighetsovergrep

U.S. Department of State (2023, s. 6) skriver i sin menneskerettighetsrapport for 2022 at det rapporteres om tilfeller der politi og militære mishandler, og noen ganger torturerer, varetektsfengslede for å oppnå tilståelser. I 2022 gjaldt dette særlig saker der personer var mistenkt for å samarbeide med Russland.

Tortur og mishandling i varetekt har vært et problem i mange år. Etter at konflikten brøt ut i Øst-Ukraina i 2014, var det særlig utbredt i såkalte terrorsaker, det vil si når pågrepne var mistenkt for å tilhøre eller samarbeide med pro-russiske separatister i Donbass. Det var spesielt utbredt i sikkerhetspolitiet SBU i perioden 2014–2016. FNs høykommissær for menneskerettigheter (OHCHR) uttalte i møte med Landinfo i 2019 at det, som følge av internasjonalt søkelys på praksisen, hadde skjedd en endring etter 2016. Men dersom man pågripes, mistenkt for tilknytning til væpnede grupper, mente OHCHR at det fortsatt var en risiko for tortur.

Straffefrihet for mishandling begått av politi og SBU, er fortsatt et problem, og politiet/SBU holdes ofte ikke ansvarlige (U.S. Department of State 2023 s. 6). OHCHR (som sitert i U.S. Department of State 2023, s. 20) uttrykker i tillegg bekymring over mangelen på etterforskning av tidligere dokumenterte saker med

tortur og fysisk mishandling. OHCHR (møte i Kyiv i 2019) opplevde at tortur begått av politi og sikkerhetspoliti, svært sjelden etterforskes.

Ulovlige anholdelser skjer tilsynelatende fortsatt, det vil si anholdelser der pågripelsen ikke registreres, og personer «inviteres» til politistasjonen for en «frivillig» prat. Under slike samtaler har det i flere tilfeller angivelig funnet sted mishandling, ifølge den ikke-statlige organisasjonen Association of Ukrainian Monitors on Human Rights in Law (som sitert i U.S. Department of State 2023, s. 12).

3.2 Korrupsjon

Korrupsjon i det ukrainske politiet er fortsatt et problem. Det synes å være minst utbredt i patruljepolitiet, og mest i andre deler, særlig i kriminalpolitiet. Eksempler på korrupsjon som har preget politiet i mange år, er (Kokhan 2020):

- Press fra politiet på forretningsfolk om betaling av bestikkelser
- Myndighetene skjuler kriminelle handlinger begått av politiet i bytte mot bestikkelser/gaver
- Utnevelser og forfremmelser av nære slektninger/venner av politikere til høye stillinger i politiet
- Uforklarte formuer blant ledere i politiet, i tillegg til unnlatelse av å erklære formue, eiendom, dyre biler og gaver
- Manglende integritet under etterforskning av straffesaker
- Politiet starter etterforskning av journalister som driver gravejournalistikk
- Bestikkelser
- Smugling

Transparency International og den ikke-statlige ukrainske anti-korrupsjonsorganisasjonen ANTAC (møter i Kyiv, september 2019) mente problemet med korrupsjon i politiet, skyldtes at politireformene ikke har blitt tilstrekkelig gjennomført. ANTAC påpekte at reformen stoppet med patruljepolitiet og at resten av politiet ikke hadde endret seg. I patruljepolitiet var det imidlertid betraktelig mindre korrupsjon. ANTAC hadde ikke hørt om tilfeller av at patruljepolitiet hadde bedt om bestikkelser, mens det tidligere var svært utbredt.

I en undersøkelse foretatt på vegne av National Agency for the Prevention of Corruption i 2021, svarte rundt halvparten av dem som hadde hatt kontakt med politiet (patruljepolitiet, det nasjonale politiet, SBU og påtalemyndigheten), at de hadde opplevd korrupsjon. Én av tre hadde opplevd korrupsjon i patruljepolitiet under dokumentkontroller. Derest var det uoffisiell betaling eller tilbud av tjenester til politiet ved brudd på trafikkregler for å redusere eller unngå straff eller ved kontroll av identitetsdokumenter (henholdsvis 28 % og 27 %). Tredje

mest vanlige situasjon var betaling for å unngå eller redusere straff for brudd på den administrative loven om forseelser. En tredel av respondentene svarte at politiet hadde tatt initiativ til korrupsjonen, mens 17 % svarte at de selv hadde initiert det (Info Sapiens 2022, s. 40-42).

3.3 Tillit til politiet

Per 2020 hadde ukrainere lav tillit til politiet. Dette skyldtes hovedsakelig utbredt korrupsjon. Ifølge en spørreundersøkelse fra 2021 hadde 53 % mistillit til politiet og 50 % mistillit til SBU (Razumkov Centre 2021).

Tilliten til politiet synes imidlertid å ha økt det siste året. I en undersøkelse foretatt av Kyiv International Institute of Sociology (KIIS) i desember 2022, oppgav 58 % at de hadde tillit til det nasjonale politiet.¹ KIIS mener at den økte tilliten er et resultat av det solide samholdet i befolkningen, som har oppstått under krigen og der politiet, særlig patruljepolitiet, spiller en viktig rolle (KIIS 2023; Santora 2023). Samtidig påpeker Yevhen Krapyvin, ekspert på strafferett ved Center of Legal Policy and Reform in Ukraine (som sitert i Santora 2023), at problemene i politiet hovedsakelig ligger i andre deler enn patruljepolitiet: «The biggest problems are concentrated in the criminal divisions, and the public remained wary of turning to them given a pattern of abuse».

Undersøkelsen gjennomført av KIIS, viste ikke den samme fremgangen i tillit til påtalemyndigheten og domstolene (KIIS 2023). Dette kommer vi tilbake til i kap. 5.1.3 og 5.2.3.

4 Rettsvesenets kapasitet

4.1 Påtalemyndigheten

4.1.1 Reformen

Påtalemyndigheten har siden 2014 vært gjenstand for flere reformer. En ny lov fra 2014 innskrenket påtalemyndighetens ansvar betydelig. Reformen fra 2014

---

¹ 995 respondenter ble intervjuet (telefonintervjuer). Alle bodde på ukrainsk territorium, også de okkuperte delene av fylkene Kherson, Zaporizhzhja, Donetsk og Luhansk. Undersøkelsen omfattet ikke Krym. KIIS påpeker usikkerhetene ved å gjennomføre undersøkelser i befolkningen under krig og store befolkningsbevegelser. KIIS understreker at de bare fikk én respondent fra de okkuperte områdene (som følge av brutte telefonforbindelser), men mener dette ikke påvirker kvaliteten på resultatene signifikant, da svært mange fra disse områdene har flyttet til andre deler av landet og har telefonforbindelse. KIIS mener resultatene er representative og gir en pålitelig analyse av stemningen i befolkningen.

fokuserte primært på organisatoriske endringer, og førte i mindre grad med seg en fornyelse av staben (se mer om reformen i neste kapittel) (Lapkin 2019).

I 2019 igangsatte den nyvalgte presidenten Volodymyr Zelenskij ytterligere reformer av påtalemyndigheten. Bakgrunnen var fortsatt lav tillit til påtalemyndigheten, som følge av deres antatt nære tilknytning til politikere og utbredt korrupsjon (Prokip 2020).

Kjernen av reformen fra 2019 innebar rekvalifisering av gamle ansatte samt ansettelse av nye aktorer. Rekvalifisering innebar testing, intervjuer og bakgrunnskontroll av ansatte. Et av målene var også å redusere antallet aktorer fra 15 000 til 10 000 (Hartikainen 2021; Ukrinform 2019). Rekvalifisering var viktig for å fjerne de mest korrupte og ukvalifiserte aktorene (Hartikainen 2021). Ukrainas daværende riksadvokat opplyste i mai 2021 at en tredjedel av ukrainske aktorer hadde sluttet eller blitt avskjediget, og at 80 % av rekvalifiseringsprosessen hadde blitt gjennomført (Venediktova 2021).

4.1.2 Organisering og ansvar

Påtalemyndighetens rolle, organisering og ansvar er hjemlet i Loven om påtalemyndigheten fra 2014 (Ivano-Frankivsk region Prosecutor's Office u.å).

Påtalemyndigheten består av (Ivano-Frankivsk region Prosecutor's Office u.å):

- Riksadvokatens kontor
- Regional påtalemyndighet
- Påtalemyndigheten i distriktene
- Spesialisert påtalemyndighet for anti-korrupsjon

Under Sovjettiden og frem til 2016 var påtalemyndigheten ansvarlig for å kontrollere lovligheten av handlingene i alle statlige organer, inkludert domstolene. På grunn av kritikk av hvordan påtalemyndigheten håndterte sitt ansvar, ble den nye loven om påtalemyndigheten vedtatt i 2014. Påtalemyndighetens rolle og ansvar ble kraftig innskrenket til å omfatte (CMS Law Now 2016):

- Organisering og ledelse av saksforberedende etterforskning (pre-trial investigation)
- Støtte til offentlig straffesak i domstoler
- Representasjon av statens interesser i domstoler

4.1.3 Ansettelser, bemanning og kompetanse

Riksadvokaten, som utnevnes og avskjediges av den ukrainske presidenten, kan sitte i maks to perioder på seks år (Studies.in.ua u.å).

For å bli ansatt som aktor er det krav om (Poprofessi.in.ua u.å):

- Ukrainsk statsborgerskap
- Høyere juridisk utdanning
- Arbeidserfaring fra juristyrker (minimum to år)
- Flytende i ukrainsk språk

I henhold til loven om påtalemyndigheten art. 29 (2014) er det Qualifications and Disciplinary Commission of Public Prosecutors (QDCPP) som velger ut og anbefaler kandidater etter søknader. Kandidater som oppfyller krav til stillingen, må bestå en ferdighetsprøve. QDCPP går gjennom kandidater som har bestått prøven, og velger ut kandidater som må delta på opplæring ved National Academy of Public Prosecutors. QDCPP anbefaler kandidater som har gjennomført opplæringen til ledige stillinger ved påtalemyndigheten i distriktene.

Reformene i påtalemyndigheten skal ha ført til at ikke bare dårlig kvalifiserte aktorer skal ha sluttet, men også faglig dyktige ansatte. Årsakene til dette er «reformtrøtthet», og at det er mer økonomisk lukrativt å jobbe som advokat i privat sektor, og fordi mange har vurdert påtalemyndigheten som lite effektiv og preget av inkompetanse. Antallet privatpraktiserende advokater skal ha doblet seg fra 28 000 i 2014 til 53 000 i 2019 (Prokip 2020).

4.2 Domstolene

4.2.1 Domstolsreformer

Etter Maidan-revolusjonen i 2014 hadde kun syv prosent av befolkningen tillit til domstolene. Domstolsystemet ble forsøkt reformert i 2014, men reformene ble vurdert som lite effektive, og behovet for en mer omfattende reform var presserende. Ny lov om domstolene ble derfor vedtatt i september 2016. Reformen fra 2016 er den mest omfattende frem til i dag. Konstitusjonelle endringer ble innført, nye lover vedtatt og flere nye institusjoner opprettet. Reformen var først og fremst innrettet på å gjøre rettsvesenet mer uavhengig, tillitsvekkende og ansvarlig (DeJure Foundation 2023; Zhernakov 2016, s. 6, 10).

En ny høyesterettsdomstol ble opprettet i 2017, og en ny anti-korrupsjonsdomstol begynte å virke fra september 2019 (DeJure Foundation 2023). Det ble etablert et nytt system for å ansette nye dommere og rekvalifisere gamle dommere, ledet av High Qualification Commission of Judges (HQCJ) og High Commission of Justice (HCJ) (Lapin, møte i Kyiv, september 2019).

2016-reformen ble vurdert som lite vellykket, særlig opprettelsen av ny høyesterett og reformen av HQCJ og HCJ.² Den nye høyesterett endte opp med å bestå av mange av de gamle dommerne, uten integritet (DeJure Foundation 2023).

Den kritiske gjennomgangen av dommerne i rettssystemet – rekvalifiseringsprosessen – ble også vurdert som mislykket. Organisasjonen DeJure Foundation (2023) mener dette skyldes at politikerne ikke var villige til å ta de nødvendige skrittene for å begrense deres kontroll over rettssystemet. HQCJ og HCJ, som hovedsakelig består av dommere, beholdt de fleste av sine gamle kollegaer i stillingene sine.

Med reformen ble det bestemt at ansettelse av nye dommere og rekvalifisering av gamle dommere skulle gjøres sentralt av HQCJ og HCJ. Før reformen skjedde dette regionalt, og ansettelser var preget av korrupsjon. Kandidatene måtte søke på stillingene og gjennomføre en eksamen i Kyiv. Det skal ha vært mulig å bestikke dem som hadde listene over kandidater, til å la en kandidat bestå eksamen. Civil Society Council ønsket å se besvarelsene, men fikk ikke det. Dommere som regnet med at de ikke ville bestå rekvalifiseringen, gikk av, eller valgte å pensjonere seg. Mange dommere gikk dermed av med æren i behold, og det ukrainske samfunnet, som ønsket straff for korrupte dommere, fikk ikke rettferden de ba om (Lapin, møte i Kyiv, september 2019).

En ny reform ble innført i 2021. Hovedmålet var å sørge for at HQCJ og HCJ skal bestå av høyt kvalifiserte og uavhengige representanter, og at medlemmene skal velges gjennom åpne og transparente prosesser, med deltagelse av internasjonale eksperter (Chyzhyk 2022). Den 13. juli 2022 vedtok det ukrainske parlamentet å «relansere» HQCJ og HCJ. To rådsmedlemmer er allerede tilsatt – begge ansett som godt kvalifiserte av sivilsamfunnet. Per desember 2022 gjenstod 13 ansettelser (U.S. Department of State 2023, s. 38).

4.2.2 Organisering

Domstolsystemet i Ukraina består av tre nivåer av domstoler med generell domsmyndighet: førsteinstansdomstoler, ankesdomstoler og høyesterett. I tillegg finnes konstitusjonsdomstolen og flere spesialdomstoler (Loven om domstolene 2016).

Førsteinstansdomstolene består av distriktsdomstoler for administrative saker, distriktsdomstoler for økonomiske saker³ og by-, distrikts- eller regionale sivile- og straffedomstoler (Lapin, møte i Kyiv, september 2019).

---

² HQCJ og HCJ har begge ansvar for å ansette dommere og igangsette og godkjenne disiplinære og strafferettslige reaksjoner mot dommere og godkjenne arrestasjon av dommere (U.S. Department of State 2023, s. 38).

³ Disse behandler saker mellom kommersielle bedrifter eller statlige bedrifter (Lapin, møte september 2019).

Ankedomstoler består av ankedomstoler for administrative saker, økonomiske saker og sivile- og straffesaker (Lapin, møte i Kyiv, september 2019).

Høyesterett består av fire underdomstoler: domstol for administrative, økonomiske, sivile og straffesaker (Lapin, møte i Kyiv, september 2019).

Anti-korrupsjonsdomstolen er en av spesialdomstolene og ble opprettet i 2019. Den består av to kammer: første og andre (Lapin, møte i Kyiv, september 2019).

4.2.3 Ansettelser, bemanning og kompetanse

Fra 2016 er det HQCJ som velger ut aktuelle dommerkandidater. Kandidater må avlegge en eksamen for HQCJ for å kartlegge generell juridisk kunnskap, og de som består, må gjennom opplæring på den nasjonale skolen for dommere og bestå en kvalifiseringseksamen. HQCJ velger ut og anbefaler aktuelle dommerkandidater til HCJ, som fremmer forslag om utnevning av kandidater for den ukrainske presidenten, som til slutt utnevner dommere (Loven om domstolene 2016 art. 66). Før 2016 ble dommere utnevnt for en prøveperiode på fem år, og deretter for livstid av det ukrainske parlamentet. Etter 2016 er prøveperioden fjernet (CMS Law Now 2016).

Avskjedigelse av dommere skjer av følgende grunner (Loven om domstolene 2016 art. 126):

- Utløp av perioden dommeren ble utnevnt for
- Oppnådd pensjonsalder ved 65 år
- Helse
- Oppførsel uforenlig med dommerstilling
- Brudd på dommereden
- Straffbare forhold
- Opphør av statsborgerskap, ved død, oppsigelse

Domstolene i Ukraina har i flere år vært underbemannet, opplyste flere av kildene Landinfo snakket med i 2019 (KHRG; dommere i Kharkiv; NABU, møter september 2019). Domstolsreformen fra 2016 førte til at mange dommere ikke ble rekvalifisert og mistet jobben, eller selv sa opp (dommere i Kharkiv, møte september 2019). I tillegg tar kvalifiseringsprosessen for å bli dommer svært lang tid (NABU, møte i september 2019).

I et møte med KHRG ble det opplyst at kun en fjerdedel av alle dommerstillinger var bemannet, og at hver dommer således jobbet det samme som fire dommere til sammen. I ankedomstolene var de også underbemannet. Per september 2019 ble nye saker berammet for juni 2020, og mistenkte ble holdt i varetekt i mellomtiden.

I de administrative klagedomstolene var situasjonen enda vanskeligere fordi de dekker et større geografisk område.

Også i et møte med dommere fra flere førsteinstansdomstoler i Kharkiv fylke, ble det påpekt at underbemanning i domstolene var et stort problem. Dommerne nevnte et eksempel med en domstol som skulle vært bemannet med 32 dommere, men som per september 2019 kun hadde syv dommere ansatt. Dommerne mente videre at domstolenes uavhengighet var truet av den store arbeidsmengden som følge av underbemanning.

Underbemanningen gikk ut over rettsikkerheten, ifølge KHRG, som mente at det viktigste skrittet er å ansette nok dommere. KHRG påpekte at det er et alvorlig rettsikkerhetsproblem når det tar lang tid før saken kommer opp og rettsaker ikke varer mer enn 15 minutter.

En ytterligere utfordring for å sikre tilstrekkelig bemanning i domstolene er den lange kvalifiseringsprosessen. Nye dommere må gjennom en ni måneder lang prosess ved den nasjonale skolen for dommere (i tillegg til juridisk utdanning i bunn). Under opplæringsperioden kan vedkommende ikke jobbe som for eksempel advokat. Per september 2019 fikk man utbetalt 6000 hryvnia⁴ per måned under opplæringen. Dette er ikke nok å klare seg på, særlig i Kyiv eller andre store byer, ifølge advokat Oleksandr Lapin. Systemet gjør at mange ikke ønsker å gjennomgå opplæringen for å bli dommere (møte i Kyiv, september 2019).

5 Rettsvesenets integritet

5.1 Påtalemyndigheten

5.1.1 Uavhengighet

Påtalemyndigheten i Ukraina har aldri vært politisk uavhengig. Den har vært lojal mot sittende politisk ledelse, og ved politiske skifter har påtalemyndigheten blitt dysfunksjonell. For eksempel ble politikere under president Leonid Kutsjma etterforsket under etterfølgende president Viktor Jusjtsjenko, men aldri stilt for retten. Forrige president Petro Porosjenko er under etterforskning for flere forhold, men etterforskningen vil trolig ikke føre til en omfattende rettssak. Sakene blir ofte «glemt» etter hvert som årene går (Prokip 2020).

Riksadvokaten i Ukraina har tradisjonelt vært tilknyttet en politisk gruppering. Jurij Lutsenko, riksadvokat fra 2016 til 2019, hadde ikke juridisk utdanning eller

---

⁴ 1750 NOK per april 2023.

erfaring, men var ønsket av Porosjenko. Ruslan Rjaboshapka (2019–2020) ble omtalt av Zelenskij som «100 % min fyr», og da han måtte gå, ble Iryna Venediktova, støttespiller til Zelenskij, utpekt (Prokip 2020). I juli 2022 ble Venediktova avskjediget, og Andryj Kostin, tidligere parlamentsmedlem for Zelenskijs partigruppe, utnevnt (Kuznetsov 2022).

Kilder Landinfo intervjuet i 2019, beskrev et nært forhold og samarbeid mellom påtalemyndigheten og dommere (KHRG; Lapin; møter i september 2019). KHRG opplyste at mange av dem som har jobbet i påtalemyndigheten, senere har blitt dommere. Samarbeidet er særlig tett i distriktene, der forholdene er mindre. Det er dessuten ikke uvanlig at påtalemyndigheten ikke ønsker å jobbe med straffesaker mot dommere. Systemet der dommere og påtalemyndighet jobber sammen, bidrar ikke til rettsikkerhet, ifølge KHRG.

Påtalemyndigheten ble beskrevet som et rigid og hierarkisk system. Påtaleansvarlig har mulighet til å avvise en anklage, men statistikk viser at dette nesten aldri skjer. De vil da få problemer med sin overordnede og risikere å bli anklaget for å ha blitt bestukket (Lapin, møte september 2019).

Det ble dessuten opplyst at påtalemyndigheten ofte unnlater å møte opp i domstolen i forbindelse med saker. Dette ble beskrevet som en generell trend, og det får ingen konsekvenser for påtalemyndigheten. I saken mot en tidligere ordfører i Kharkiv var 16 representanter fra påtalemyndigheten involvert i saken, men ingen av dem møtte for retten da saken kom opp. Dommeren sa at han oppfattet det som at de avviste anklagene mot ordføreren. Dersom en advokat ikke møter i retten uten gode grunner, vil dommeren klage advokaten inn for Qualification Chamber of Lawyers, og advokaten vil kunne bli straffet. Men dette skjer ikke med påtalemyndigheten, ifølge advokat Lapin (møte i Kyiv, september 2019).

I et møte med det nasjonale anti-korrupsjonsbyrået (NABU⁵) (september 2019) ble det opplyst at påtalemyndigheten er «redde for» frifinnelser. Dersom de ser at der er 50 % sannsynlighet for å tape, er de ofte uvillige til å ta saken til retten. Dersom de taper en sak, kan de få problemer med sine overordnede.

5.1.2 Korrupsjon

Korrupsjon har vært, og ser fremdeles ut til å være, utbredt innenfor påtalemyndigheten. For erfarne aktører som kjenner systemet, skal det være relativt enkelt å få en etterforskning til å spore av og avvise anklagene, noen ganger ved mottagelse av bestikkelser. Det vises blant annet til eksistensen av såkalte

---

⁵ NABU er det statlige etterforskningsorganet for korrupsjon. Det ble opprettet i 2014, og etterforsker anklager om korrupsjon blant høytstående embetsmenn, som parlamentsmedlemmer, ansatte i påtalemyndigheten og dommere (NABU, møte september 2019).

markedsrelasjoner mellom den anklagede, politiet og påtalemyndigheten. En slik relasjon kan også involvere dommeren i saken (Prokip 2020).

Det dreier seg også om bestikkelser for andre typer av tjenester. I oktober 2022 rapporterte nyhetsmediet Novini N (2022) at nestlederen for en regional påtalemyndighet ble pågrepet og siktet for å ha mottatt bestikkelser. Vedkommende skal ha lovet en person «fortgang» i saken om mobiliseringsfritak, mot betaling av en sum tilsvarende 7500 amerikanske dollar. Landinfo kjenner ikke utfallet av saken.

I januar 2023 ble lederne av påtalemyndigheten i fylkene Zaporizhzhija, Kirovohrad, Poltava, Sumy og Chernihiv fritatt fra sine tjenester knyttet til en høyprofilert korrupsjonsskandale om overbetaling til leverandører av mat til soldater. En rekke høytstående tjenestemenn over hele landet skal enten ha sagt opp eller blitt avskjediget i forbindelse med saken (RFE/RL 2023).

Europarådets Group of States Against Corruption (GRECO) publiserte i mars 2023 en rapport om Ukrainas oppfølging av GRECOs anbefalinger fra 2017 om å forhindre korrupsjon blant parlamentsmedlemmer, dommere og i påtalemyndigheten. GRECO anbefalte å stramme inn reglene for hva som anses som akseptable gaver, og å etablere interne rutiner for verdisetting og rapportering av gaver. GRECO konkluderte med at Ukraina har gjort noen fremskritt på feltet, særlig det siste året, i form av varslede lovendringer som skal regulere mottagelse av gaver, og at dette kan bidra til å forhindre korrupsjon. GRECO kommenterte at lite er gjort med interne rutiner for rapportering av gaver (GRECO 2023, s. 6).

5.1.3 Tillit til påtalemyndigheten

I en undersøkelse gjennomført av den ikke-statlige tenketanken Razumkov Center sommeren 2021, svarte 71 % at de ikke hadde tillit til påtalemyndigheten. Tilliten til andre statlige institusjoner som domstolene, parlamentet og politiet var også svært lav og må sees i sammenheng med en mangeårig utbredt mistillit til statlige institusjoner før invasjonen i februar 2022 (Razumkov Centre 2021).

En ny undersøkelse foretatt av Kyiv International Institute of Sociology (KIIS) (som vist til i kap. 3.3), viser at 21 % av befolkningen har tillit til påtalemyndigheten, og at 32 % ikke har tillit. I kommentaren til undersøkelsen påpekes det at holdningene til påtalemyndigheten har blitt mer positive de siste årene. Dette kommer til uttrykk ved at andelen som har et nøytralt syn, har økt og klart negativt syn har sunket, men at det likevel er bekymringsfullt at befolkningen er såpass skeptisk til en av de sentrale institusjonene som skal sikre rettssikkerhet. Sammenlignet med resultatene i undersøkelsen for andre statlige institusjoner som forsvaret, presidenten, parlamentet og politiet, har uansett ikke påtalemyndigheten opplevd samme økende tillit det siste året (KIIS 2023).

5.2 Domstolene

5.2.1 Uavhengighet

Frikjennelsesraten i ukrainske domstoler er på under én prosent, mens den i Europa og USA er på rundt 25–30 % (LIGA 2021).

Den ukrainske grunnloven stadfester at domstolene er uavhengige. Domstolene blir likevel vurdert som ineffektive og sårbare for politisk press. Sivilsamfunnsgrupper rapporterer om at skillet mellom utøvende og dømmende makt er utydelig. Noen dommere har anført at politikere har presset dem til å dømme i deres favør. Utfallet av rettssaker virker i noen tilfeller forutbestemt. Grupper som overvåker rettssaker, rapporterer om brudd på prosedyrer for etterforskning og domstolsbehandling, og tilskriver dette mulig partiskhet hos dommere og politisk press fra andre (U.S. Department of State 2023, s. 12).

På spørsmål om domstolenes uavhengighet påpekte flere kilder Landinfo snakket med i 2019, at forholdet mellom dommere, påtalemyndigheten og politiet er for tett – og tettere jo lenger fra regionhovedstaden man befinner seg. Nepotisme er særlig utbredt i utkantstrøk (KHRG, møte september 2019). Mange av dommerne har tidligere jobbet i påtalemyndigheten, som etterforskere, hos skattemyndighetene, osv. Andre dommere har slektninger som jobber i påtalemyndigheten eller i politiet. Det er få dommere som er tidligere advokater eller universitetsansatte (Lapin, møte i Kyiv, september 2019).

Et forhold som rokker ved uavhengigheten til dommere i ankesdomstoler, er at de ikke begrunner dommen, men henger ved en kopi av avgjørelsen fra førsteinstansdomstolen, og sier om de er enige eller uenige. KHRG mener dette tyder på at en del press utøves på dommere.

Før reformen i 2016 hadde dessuten dommere i førsteinstansdomstoler en mentor i ankesdomstolen. Dommere i førsteinstans pleide å ta imot råd fra mentorene før de tok en avgjørelse, et brudd med prinsippet om dommeres uavhengighet. KHRG var usikre på om dette var endret da Landinfo møtte dem i september 2019. Før reformen i 2016 var det også vanlig at jo høyere antall saker en dommer omgjorde, desto større var sannsynligheten for at han fikk disiplinære reaksjoner rettet mot seg. KHRG mente at dette var mindre utbredt per september 2019.

I visse typer saker har det vært enda vanskeligere å få en uavhengig behandling i rettsvesenet. Det gjaldt særlig i terrorsaker, men også i saker om myndighetsmisbruk og korrupsjon begått av myndighetspersoner (KHRG; Lapin, møter september 2019). I terrorsaker der sikkerhetstjenesten SBU har ansvar for etterforskningen, var dette særlig et problem. I slike saker praktiserte SBU såkalt operativ oppfølging av domstolene (KHRG, møte i Kharkiv, 2019). Det har vært et nært forhold mellom SBU og dommere, og tildelingen av saker til dommere,

særlig i terrorsaker, er ikke uavhengig. SBU er dessuten ikke reformert, og de har mange kanaler der de kan påvirke (Lapin, møte i Kyiv, september 2019).

5.2.2 Korrupsjon

Korrupsjon er vanlig på alle nivåer innen utøvende, lovgivende og dømmende myndigheter. Til tross for reformer i rettsvesenet de senere årene, har systemisk korrupsjon vedvart. Den ukrainske riksadvokaten meddelte at seks dommere var dømt for å ha krevd bestikkelser fra januar til juli 2022 (U.S. Department of State 2023, s. 36, 37).

Korrupsjon i rettsvesenet har ulike årsaker. Dommere forsøkes bestukket for å påvirke resultatet i en sak, eller fordi dommeren ønsker å få saken kvittert ut eller at en av partene vil ha fortgang i en sak. Ifølge KHRG (møte i Kharkiv, september 2019) er det vanskelig å straffeforfølge dommere, og påtalemyndigheten har vært motvillige til å ta på seg saker mot dommere. Dette kan ha endret seg de siste årene etter opprettelsen av den nasjonale anti-korrupsjonsdomstolen.

At en av partene initierer bestikkelser til dommere for å få fortgang i en sak, skjer i tilfeller der det er av interesse for parten å få saken behandlet raskt. Dette gjelder for eksempel sivile saker, som eiendomstvister, kompensasjon for skade og familiesaker som skilsmisse, for å få skilsmissen behandlet raskere. Slik påvirkning av sakens behandlingstid er særlig et resultat av dommermangel. Dette skjer i mindre grad i straffesaker der det som regel ikke gagnar den tiltalte å få fortgang i saken (Lapin, møte i Kyiv, september 2019).

Dommere kan imidlertid også være skeptiske til å ta imot bestikkelser, blant annet fordi det kan få strafferettslige konsekvenser, særlig etter opprettelsen av det nasjonale anti-korrupsjonsbyrået (NABU) i 2014 og anti-korrupsjonsdomstolen i 2019. Det kan være at man heller prøver andre metoder for påvirkning (Lapin, møte i Kyiv, september 2019).

5.2.3 Tillit til rettsvesenet

Bortsett fra for anti-korrupsjonsdomstolen, er tilliten til rettsvesenet fremdeles lav (U.S. Department of State 2023, s. 12). I undersøkelsen gjennomført av Razumkov Centre (2021), vist til i kap. 5.1.3 (om påtalemyndigheten), svarte 74 % at de ikke hadde tillit til domstolene.

De viktigste årsakene til den manglende tilliten er at folk opplever det som nærmest umulig å få en rettfærdig behandling i domstolene, særlig når motparten har en høy stilling i samfunnet, penger eller bekjentskaper. Dommere krever også ofte bestikkelser for å gjennomføre saken raskt og få den fort ut av systemet, fremfor å gi den en grundig juridisk vurdering. En annen grunn er at partene opplever å bli dårlig behandlet av dommere og andre ansatte i domstolene, blant

annet ved at det ikke gis beskjed om at dommeren ikke er til stede eller at saken er utsatt (ANTAC 2022).

Den siste undersøkelsen til Kyiv International Institute for Sociology (KIIS) fra desember 2022 viser at også domstolene henger etter når det gjelder tillit i befolkningen, sammenlignet med andre sentrale statlige institusjoner etter invasjonen i 2022. 25 % har tillit til domstolene, mens 34 % ikke har det. Resten er nøytrale. Til tross for en viss positiv utvikling i synet på domstolene, påpeker KIIS at det er problematisk at befolkningen er såpass skeptisk til landets domstoler (KIIS 2023).

5.2.4 Feilaktige domfellelser

Frikjennelsesraten i Ukraina er på under én prosent. Den anerkjente menneskerettighetsorganisasjonen Kharkiv Human Rights Group (KHRG) (som sitert i LIGA 2021) estimerte i 2021 at minst fem prosent av alle domfelte var uskyldig dømt, det vil si at de ikke hadde begått en straffbar handling. I tillegg har man dem som har begått en straffbar handling, men som har blitt dømt på feilaktig grunnlag. Dette utgjør minst 12 % av alle domfelte. Det er for eksempel vanlig at etterforskeren med vilje overdriver det strafferettslige grunnlaget, ifølge KHRG. I forbindelse med et drap mener etterforskeren umiddelbart at det kvalifiserer til overlagt drap, uten å vurdere at det kan ha blitt begått i affekt eller i selvforsvar. Det er på dette grunnlaget saken fremmes for en domstol.

Den eneste måten å få en sak gjenopptatt på, er ved å oppdage nye omstendigheter i saken, hevdet KHRG i et intervju med LIGA i 2021. Mange av de som har blitt uskyldig dømt, ble dømt under den gamle straffeprosessloven, i kraft frem til 2012. Da var det ikke krav om bevis for det straffbare forholdet, men tilstrekkelig med en tilståelse for å få noen dømt. Det var nok å utpeke en person som skyldig, og å presse en tilståelse ut av vedkommende, ofte ved fysisk vold.

I den nye straffeprosessloven fra 2012 ble dette endret. Dersom en person erklærte seg skyldig, undertegnet en tilståelse, men under rettssaken opplyste at det ble gjort som følge av tortur, skal ikke personen dømmes kun basert på tilståelsen. Til tross for den nye loven, har ikke antallet frikjennelser økt, ifølge KHRG (som sitert i LIGA 2021), som mente at prinsippet om uskyldig inntil det motsatte er bevist, ikke fungerer i Ukraina. Dersom en person har status som mistenkt og tiltalt, er det høyst sannsynlig at vedkommende blir dømt.

Ifølge KHRG (som sitert i LIGA 2021) skjer de fleste frikjennelsene når en person er tiltalt for flere artikler i straffeloven, for eksempel i saker med både voldtekt, drap og narkotikabesittelse. Domstolen kan i slike tilfeller dømme personen for drap og voldtekt, men frikjenne for narkotikabesittelse.

Ekspertene (som sitert i LIGA 2021) mener at en av grunnene til at det er så få frikjennelser, er fraværet av jury under rettergang. I motsetning til den anglo-amerikanske rettsmodellen der juryen kommer til en avgjørelse uavhengig av dommeren, fatter juryen i det ukrainske systemet rettsavgjørelser sammen med dommerne, og er derfor ikke helt uavhengige. KHRG legger til at for å oppnå rettferdige avgjørelser må man ha bistand fra menneskerettsorganisasjoner og journalister, fremme ankesak i alle rettsinstanser og klage avgjørelsen inn for EMD.

Ukraina har ved flere anledninger, blant annet i 2021, blitt dømt i EMD for brudd på EMK art.3 for ikke å ha et system for rettslig granskning av livstidsdommer. EMD uttalte i dommen: «[...] to be compatible with Article 3 such a sentence must be reducible de jure and de facto, meaning that there must be both a prospect of release for the prisoner and a possibility of review» (Coynash 2022).

5.2.5 Klageadgang

Den ukrainske grunnloven og lovverk legger til rette for oppreisning for avgjørelser, handlinger eller forsømmelser begått av myndighetspersoner som bryter med menneskerettighetene. U.S. Department of State (2023, s. 14) skriver at retten til oppreisning er begrenset som følge av et ineffektivt og korrupt rettsvesen. Man kan klage til Ombudsmannen for menneskerettigheter, eller til EMD etter å ha uttømt det ukrainske rettsvesenet.

Skriftlige kilder

- Baiduk, R. (2020, 8. april). *Academy of Patrol Police: A cornerstone of Ukrainian law enforcement reform* (Forum for Ukrainian studies). Edmonton: University of Alberta. Tilgjengelig fra <https://ukrainian-studies.ca/2020/04/08/academy-of-patrol-police-a-cornerstone-of-ukrainian-law-enforcement-reform/> [lastet ned 13. april 2023].
- Chyzhyk, H. (2022, 21. desember). Judicial Reform in Times of War. *Verfassungsblog* [blog]. Tilgjengelig fra <https://verfassungsblog.de/judicial-reform-in-times-of-war/> [lastet ned 28. april 2023].
- CMS Law Now (2016, 9. juni). *Amendments to the Constitution of Ukraine passed: Ukraine takes a major step towards a European System of Justice*. CMS Law Now. Tilgjengelig fra <https://cms-lawnow.com/en/ealerts/2016/06/amendments-to-the-constitution-of-ukraine-passed-ukraine-takes-a-major-step-towards-a-european-system-of-justice> [lastet ned 3. mai 2023].
- Coynash, H. (2022, 31. januar). *Ukraine hammered by Court in Strasbourg for endless torture of life prisoners*. Kharkiv: Kharkiv Human Rights Protection Group. Tilgjengelig fra <https://khp.org/en/1608810035> [lastet ned 3. mai 2023].
- DeJure Foundation (2023, mars). *Judicial reform in Ukraine: an overview*. Kyiv: Democracy Justice Reforms. Tilgjengelig fra <http://en.dejure.foundation/library/judicial-reform-in-ukraine-what-has-changed-for-the-last-three-years> [lastet ned 28. april 2023].
- GRECO (2023, 24. mars). *FOURTH EVALUATION ROUND Corruption prevention in respect of members of parliament, judges and prosecutors*. Strasbourg: Council of Europe. Tilgjengelig fra <https://rm.coe.int/fourth-evaluation-round-corruption-prevention-in-respect-of-members-of/1680aaa790> [lastet ned 9. mai 2023].
- Hart, E. (2017, 16. november). *Ukraine's police reform: What's going on?* Kyiv: Hromadske. Tilgjengelig fra <https://hromadske.ua/en/posts/ukraines-police-reform-whats-really-going-on> [lastet ned 11. april 2023].
- Hartikainen, A. (2021, 31. mars). *Justice in Ukraine: Prosecutorial reform is Zelensky's biggest test*. Turku: University of Turku. Tilgjengelig fra <https://sites.utu.fi/bre/justice-in-ukraine-prosecutorial-reform-is-zelenskys-biggest-test/> [lastet ned 4. mai 2023].
- Info Sapiens (2022). *Corruption in Ukraine 2021: Understanding, perception, prevalence*. Kyiv: National Agency on Corruption Prevention Tilgjengelig fra https://www.sapiens.com.ua/publications/socpol-research/238/%D0%92%D0%A5_NACP_report_ENG.pdf [lastet ned 19. mai 2023].
- Ivano-Frankivsk region Prosecutor's Office (u.å). *Функції, повноваження та система органів прокуратури України [Functions, powers and system of the Prosecutor's Office of Ukraine]*. Ivano-Frankivsk: Ivano-Frankivsk Prosecutor's Office. Tilgjengelig fra <https://ifr.gp.gov.ua/ua/funcs.html> [lastet ned 4. mai 2023].
- KIIS, dvs. Kyiv International Institute of Sociology (2023, 13. januar). *Dynamics of trust in social institutions in 2021-2022*. Kyiv: Kyiv International Institute of Sociology. Tilgjengelig fra <https://kiis.com.ua/?lang=eng&cat=reports&id=1174&page=1> [lastet ned 10. mai 2023].

- Kokhan, H. (2020). Police in Ukraine: corruption versus reform. *U4 Blog Post* [blogg]. Tilgjengelig fra <https://www.cmi.no/publications/7312-police-in-ukraine-corruption-versus-reform> [lastet ned 11. april 2023].
- Kuznetsov, S. (2022, 28. juli). Ukraine appoints prosecutor general, new anti-corruption chief. *Politico*. Tilgjengelig fra <https://www.politico.eu/article/ukraine-prosecutor-general-anti-corruption-andriy-kostin/> [lastet ned 8. mai 2023].
- Lapkin, A. (2019, 23. september). *Реформа прокуратури: Генпрокурор із юридичною освітою, плюс «свіжа кров», мінус військова прокуратура [Reform of the prosecutor's office: Prosecutor General with a law degree, plus "fresh blood", minus the military prosecutor's office]*. Kyiv: Hromadske. Tilgjengelig fra <https://hromadske.ua/posts/reforma-prokuraturi-genprokuror-iz-yuridichnoyu-osvitoyu-plyus-svizha-krov-minus-vijskova-prokuratura> [lastet ned 4. mai 2023].
- LIGA (2021, 11. desember). *Самый страшный суд. Кто и почему сидит в украинских тюрьмах за чужие преступления [The worst judgment ever. Who and why is in Ukrainian prisons for other people's crimes]*. Kyiv: Liga.net. Tilgjengelig fra <https://www.liga.net/society/articles/samy-strashnyy-sud-kto-i-pochemu-sidit-v-ukrainskih-tyurmah-za-chujie-prestupleniya> [lastet ned 3. mai 2023].
- Loven om domstolene (2016). *Law of Ukraine on the Judiciary and the Status of Judges*. Tilgjengelig fra [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-REF\(2021\)080-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-REF(2021)080-e) [lastet ned 28. april 2023].
- Loven om påtalemyndigheten (2014, 14. oktober). *Law on the Public Prosecutor's Office of Ukraine*. Tilgjengelig fra [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-REF\(2014\)047-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-REF(2014)047-e) [lastet ned 5. mai 2023].
- Novini N (2022, 28. oktober). СБУ на хабарі затримали топ-чиновника із прокуратури. *Novini N*. Tilgjengelig fra <https://novosti-n.org/ua/news/SBU-na-habari-zatrymaly-topchynovnyka-iz-prokuratury-254103#image-2> [lastet ned 8. mai 2023].
- Politoloven (2015). *ЗАКОН УКРАЇНИ Про Національну поліцію [Den ukrainske loven om det nasjonale politiet]*. Tilgjengelig fra <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text> [lastet ned 12. april 2023].
- Popprofessi.in.ua (u.å). *Прокурор [Prosecutor]*. Kyiv: Popprofessi.in.ua. Tilgjengelig fra <https://popprofessi.in.ua/uk/prokuror> [lastet ned 5. mai 2023].
- Prokip, A. (2020). Why Ukraine's Public Prosecutors Office remains toothless. *Fokus Ukraine* [blogg]. Tilgjengelig fra <https://www.wilsoncenter.org/blog-post/why-ukraines-public-prosecutors-office-remains-toothless#:~:text=The%20Public%20Prosecutor%E2%80%99s%20Office%20remains%20virtually%20toothless.%20A,the%20public%20interest%20is%20insufficiently%20defended%20in%20Ukraine>. [lastet ned 4. mai 2023].
- Razumkov Centre (2021, 10. august). *Довіра до інститутів суспільства та політиків, електоральні орієнтації громадян України (липень–серпень 2021р.)*. Kyiv: Razumkov Centre. Tilgjengelig fra <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/dovira-do-instytutiv-suspilstva-ta-politykiv-elektoralni-orientatsii-gromadian-ukrainy> [lastet ned 23. mai 2023].
- RFE/RL (2023, 25. januar). More Ukrainian Prosecutors Removed From Posts Amid Graft Scandal. *RFE/RL*. Tilgjengelig fra <https://www.rferl.org/a/ukraine-prosecutors-fired-corruption/32239049.html> [lastet ned 23. mai 2023].

- Roic, V. (2022). Structure of the National Police of Ukraine: Modern interpretation. *Entrepreneurship, Economy and Law*, 5, 69-74. Tilgjengelig fra <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2022/5/11.pdf> [lastet ned 12. april 2023].
- Santora, M. (2023, 9. februar). Life on the beat for Ukraine's cops: The drunk, the disorderly and the drones. *The New York Times*. Tilgjengelig fra <https://www.nytimes.com/2023/02/09/world/europe/ukraine-war-kyiv-police.html> [lastet ned 11. april 2023].
- Studies.in.ua (u.å). *Конституційно-правовий статус прокуратури України [Constitutional and legal status of the Prosecutor's Office of Ukraine]*. Kyiv: Studies.in.ua. Tilgjengelig fra https://studies.in.ua/shpora-konst_pravo/402-konstitucyno-pravoviy-status-prokuraturi-ukrayini-funkcyi-povnovazhennya.html [lastet ned 5. mai 2023].
- U.S. Department of State (2023, 20. mars). *2022 Country Reports on Human Rights Practices: Ukraine*. Washinton D.C.: U.S. Department of State. Tilgjengelig fra <https://www.state.gov/reports/2022-country-reports-on-human-rights-practices/ukraine/> [lastet ned 13. april 2023].
- Ukrinform (2019, 23. september). Ukrainian president signs law on reform of prosecutor's office. *Ukrinform*. Tilgjengelig fra <https://www.ukrinform.net/rubric-politics/2785875-ukrainian-president-signs-law-on-reform-of-prosecutors-office.html> [lastet ned 4. mai 2023].
- Venediktova, I. (2021, 13. mai). *A new vision for Ukraine's Prosecution Service*. Washington D.C.: Atlantic Council. Tilgjengelig fra <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/ukrainealert/a-new-vision-for-ukraines-prosecution-service/> [lastet ned 8. mai 2023].
- Zhernakov, M. (2016, desember). *Judicial reform in Ukraine: Mission impossible?* Kyiv: DeJuRe Foundation. Tilgjengelig fra https://rpr.org.ua/wp-content/uploads/2017/02/Renaissance_A4_5JURIDICIAL-REFORM.pdf [lastet ned 28. april 2023].

Muntlige kilder

- ANTAC. Møte i Kyiv, september 2019.
- Kharkiv Human Rights Group (KHRG). Møte i Kharkiv, september 2019.
- Lapin, Oleksandr. Advokat. Møye i Kyiv, september 2019.
- NABU, dvs. det nasjonale anti-korrupsjonsbyrået. Møte i Kyiv, september 2019.
- OHCHR, dvs. FNs høykommissær for menneskerettigheter. Møte i Kyiv september 2019.
- Transparency International. Møte i Kyiv, september 2019.